

PIRMAIS KATOĻU GARĪDZNIEKS NO VARAKĻĀNU DRAUDZES

ATCEROTIES PRĀVESTU PĒTERI SMELTERU /1868.31.10.- 1949.09.09./

Jānis Broks

(3.turpinājums)

(Sākums #105, #106)

Vispār P.Smeltera devums, kā saka V.Skuja, «izceļas ar skaidro latviešu valodu, nemākslotību, vienkāršu skaidrību un dedzību». Latgales raksti un to skanība viņam vienmēr ir bijuši tuvu pie sirds. Tāpēc viņš ir labojis rakstus J.Šteinberga vadītajam Katoļu māju kalendāram, kā arī savam novadniekam M.Dukaļskim, brālim Šimanim un Pāvilam Tukišam, un dažam «Dryvas» līdzstrādniekam, tāpēc Latgales laikrakstu lietās, vēl pastāvēt vārda aizliegumam ar viņu ir korespondējis Fr.Trasūns. Tāpēc viņš ir piedalījies 1907.gadā latgaļu inteliģences sauktajā apspriedē Pēterpili par latgaļu rakstu ortogrāfijas jautājumu. Tāpēc pie viņa savā laikā bieži ciemojies prof. J.Endzelins un prof.P.Šmits.

Tāpat P.Smelters savu iespēju robežās ir pielicis roku pie dažādu citu Latgales kulturālās un saimnieciskās dzīves pasākumu sekmēšanas.

Pirmā pasaules kara laikā P.Smelters Raipolē ir vadījis Latgaliešu palīdzības biedrības kara upuriem vietējās nodaļas darbu.

Dagdā savukārt blakus draudzes prāvesta pienākumiem viņš ir pildījis arī pagasta padomes priekšsēdētāja pienākumus un līdzdarbojies amerikāņu misijas palīdzības darbā trūkcietējiem. Tanī pašā laikā viņš ir skatījis Dagdas ugunsdzēsēju biedrības goda biedrs.

Strādādams Skaistā, P.Smelters ir nodibinājis katoļu kultūrveicināšanas biedrības «Saule» nodaļu, Latvijas katoļu jaunatnes biedrības nodaļu un Skaistas brīvprātīgās ugunsdzēsēju biedrību.

Kad Latvijas katoļu jaunatnes

biedrības centrālā valde 1929.gada 2.decembrī bija apstiprinājusi pēc skaita kā 64.jaunnodibināto Skaistas nodaļu, «Saulite» ir rakstījusi, ka Skaistā «strādā latviešiem pazīstams tautas darbinieks pr. P.Smelters, par nopelniem apbalvots ar Treju zvaigžņu ordeni. Kaut gados vecs, bet jauns garā, viņš palīdzēja jaunatnei apvienoties zem Latvijas Katoļu Jaunatnes Biedrība karoga».

Skaistas ugunsdzēsēju biedrība, atzīdama P.Smeltera nopelnus biedrības labā, ir viņu ievēlējusi par mūža goda biedri.

Jau vecumdienās P.Smelters ir kļuvis par biedru 1934.gadā nodibinātajā biedrībā «Latgales centrālais muzej».

1935.gadā Rēzeknē rīkotajā Latgales grāmatu izstādē viņš ir devis interesentiem iespēju redzēt vairāku priesteru mācību rokrakstus, kas radušies no 1851.gada līdz 1900.gadam, vairākas vecas garīga satura grāmatas, kā arī lūgšanu grāmatas un lapiņas rokrakstā, bet drukātiem burtiem un Fr.Trasūna gramatikas rokrakstus, kas radās iespīestā vārda aizlieguma laikā.

Kā zinātāji stāsta, biedrību darbā P.Smelters bijis viens no galvenajiem pasākumu ierosinātājiem, bet nekad nav gribējis ar savu darbu afišēt vai nostādīt pirmajās rindās, citiem uzspiest savu gribu un pārliecību. Būdamas biedrības «Saule», kā arī Latvijas katoļu jaunatnes biedrības nodaļu kapelāns, P.Smelters tās valdes sēdēs piedalījās reti, bet pēc katras sēdes prasījis sīku informāciju un devis norādījumus turpmākam darbam. Viņš sacījis: «Lai organizācijas biedri paši veido savu biedrību, lai tā pati aug un veidojas, tad tā būs mīļāka. Statūti ir, noteikumi ir, tikai vajag strādāt un veicināt organizācijas dzīvi. Mums, garīdzniekiem, ja tā lieta labi iet un at-

tīstās, nevajag jaukties darbā, bet ļaut jaunatnei pašai sevi veidot».

Ir P.Smelters savās draudzēs atstājis arī cita veida pēdas.

Strādādams Ondrupenē, viņš ir ieguvis baznīcas īpašumā prāvu zemes gabalu un ir mācījis draudzes locēkļiem pielietot jaunus paņēmienus zemes apstrādāšanā un mēslošanā.

Raipolē P.Smelteram ir izdevies dabūt atļauju jaunas baznīcas būvei un šā darba veikšanai viņš ir gādājis par ķieģeļnīcas un kaļķu dedzināšanas ierīkošanu. Tāpat ir ticis nopirkts vesels kvartāls meža un sagādāti līdzekļi būvdarbiem. Pamatakmens jaunajai baznīcai ir ticis likts 1913.gada septembrī, bet paši būvdarbi sākušies 1914.gada pavasarī un ātri virzījušies uz priekšu, tikai sparīgi sāktu dabu ir pārtraucis karš un P.Smelteram nav bijis lemts to novest līdz galam.

Skaistā P.Smelteram vispirms ir vajadzējis gādāt par plebānijas būvi, jo pēc iepriekšējā prāvesta aiziešanas plebānija bija nodegusi. P.Smelters ir panācis kā jaunas plebānijas, tā ērģelnieka dzīvokļa, nabagmājas un dažu saimniecības ēku uzcelšanu un baznīcas apšūšanu un nokrāsošanu.

Sventē gan P.Smeltera solis vecuma dēļ ir bijis lēnāks, bet arī tur sirmais prāvests nav, kā saka, sēdējis klēpī saliktām rokām, jo tāpat ir uzsācis darbus pie baznīcas izskata atsvaidzināšanas, saimniecības ēku uzlabošanas un latvisā gara nostiprināšanas draudzē.

Vēl P.Smeltera 75 dzīves gadu jubilejā par viņu rakstīti šādi vārdi:

«Pietiekama veselība, liela gara mūžs un dziļa atsaucība visai kultūrlajai Latgales dzīvei, kurai jubilārs vērtīgi sekoja, raksturoja gaišu mūža vakaru».

(Nobeigums sekos.)

PIRMAIS KATOĻU GARĪDZNIEKS NO VARAKĻĀNU DRAUDZES

ATCEROTIES PRĀVESTU PĒTERI SMELTERU /1868.31.10.- 1949.09.09./

Jānis Broks

(Nobeigums. Sākums #105, #106, #107)

PSmelters mīlēja sabiedrību, bija laipns un viesmīlīgs. Viņš nav cietis ticības vai valodas aizskaršanu nievāšanu. Tādās reizēs, ja nav bijis cita līdzekļa, viņš sabiedrību atstājis. Tālu bijusi pazīstama arī P.Smeltera izpalīdzības griba, tāpēc pie viņa meklējuši palīdzību daudzi studenti un skolēni. Viņš savu palīdzību nav liedzis pat pilnīgi svešiem cilvēkiem, ja tas nāca par labu sabiedrībai un tautai. Viņš vienmēr par visu augstāk ir stādījis savas ticības, savas tautas, savas valodas un tēvzemes mīlestības tikumus. Kas var būt dzīvē skaistāks?

P.Smelters ir tiešām pelnījis, lai viņa vārds vienmēr tiktu minēts kopā ar citiem Latgales izcilākajiem darbiniekiem un gara gaismas nesējiem savai tautai. Agrāk tas daļēji ir darīts. Latvijas valdība P.Smelteru par nopelniem, sevišķi folkoras vākšanā, 1927.gadā apbalvojusi ar Triju zvaigžņu ordeni un 1938.gadā ar Atzinības krustu.

1938.gada 31.oktobrī, P.Smeltera 70 gadu jubilejā, valsts prezidents viņam dāvinājis vērtīgu grāmatu krājumu. Ar telegrammām jubilāru sveica bīskaps J.Rancāns, Tautas labklājības ministrs Jānis Volonts, prelāts prof. P.Strods, direktore V.Seile, A.Budže un citi, bet studentu biedrība «Montania» pasniegusi adresi un Latvijas katoļu akadēmiķu biedrība rīkojusi priekšlasījumu.

1944.gada pavasarī, gatavojoties Latgales rakstu biedrības 40 gadu atceres svētkiem, Latgales sabiedrības pārstāvji ielūdza P.Smelteru paredzēto svinību goda prezidijā.

Laikraksts «Latgolas Bolss» 1944.gada slejās ir P.Smeltera priesterības jubilejas apraksts: «Izšķīdušie pavasara ceļi un apmākusies diena it kā gribēja pārbaudīt cilvēku sirsnību šā gada 25.aprīlī, pārbaudīt, vai var aturēt gājējus un braucējus no Sventes, kur sirmas prāvests Pēteris Smelters, atzīmējot 50 priesterības gadus, noturēja svinīgu Sv.Misi - sekundīciju. Cilvēku pārpildītā Sventes baznīca un daudzie apsveicēji liecināja, ka nekas neatturēja draudzes prāvesta P.Smeltera godinātājus no iespējas jubilāra lielajā dienā būt ar viņu kopā.

Svinību centrā bija svinīgais dievkalpojums baznīcā. Svinīgā procesijā draudzes locekļi kopā ar daudzajiem priesteriem, kas bija ieradusies, pirms dievkalpojuma devās uz plebāniju, lai vestu sirmo priesteri uz baznīcu. Sagaidot jubilāru, baznīcā pie durvīm īsu uzrunu sacīja Daugavpils dekāns V.Zunda. Koris skaisti dziedāja M.Celminskas komponēto psalmu, ko dzied lielajās priesterības jubilejās sekundīcijās. Svinīgajā Mīsē, ko celebrēja jubilārs, asistēja garīdznieki - trīs dekāni un pāri par desmit prāvestu. Mises laikā skaistu, saturā bagātu mācību sacīja dek. V.Zando. Pēc Sv.Mises nodziedāja *Te Deum* un jubilārs deva svētību baznīcēniem. Svinīgā procesijā jubilāru pavadīja uz dzīvokli, kur visi pēc tam pulcējās.».

Sirmo jubilāru un viņa darbu šoreiz dekanāta garīdznieku vārdā cildināja Grīvas dekāns J.Plānis, V.Lāča apgāda un «Latgales Bolsa» redakcijas vārdā redaktors N.Trepša, Daugavpils, Rēzeknes un Aglonas dekanātu un atsevišķu prāvestu vārdā kopā ar dāvanām dekāns V.Zundo. Vēl sveicieni bija no biedrības «Saulē» centrālās valdes, Daugavpils apriņķa vecākā un Ilūkstes apriņķa vadošajām personām, Lauceses prāvests Stepan

Bertašuss pieminēja, ka P.Smelters, būdams seminārists, citu kleriku lūgts, mācījis viņiem latviešu valodu. Eglaines prāvests Jānis Podlevskis uzskaitīja viņa nopelnus Raipoles baznīcas būves darbā.

Telegrāfiski P.Smelteru sveica metropolīts A.Springovičs un viņa palīgbīskaps J.Rancāns, Liepājas bīskaps A.Urbšs, teoloģijas augstskolas mācībspēki: prelāts Dr.A.Strods, H.Trūps un lic.phil. Broņislavs Kokins, daudzi garīdznieki, iestāžu vadītāji, atsevišķas ģimenes un personas.

Savulaik labu ieskatu P.Smeltera dzīvē un darbā deva V.Mundurs-Skujas apcerējumā «Tautas dzīsmes un Pēters Smelters», kas publicēts žurnālā «Zidūnis» 1938.gada 12.numurā. Īsu P.Smeltera biogrāfiju ar dažiem viņa dzejoļiem var atrast arī 1971.gadā izdotajā Latviešu dzejas antoloģijas II sējumā.

Apcerējuma beigās prof. mons. A.Smeltera vārdi par vectēva brāli, proti:

«Savu onkuli esmu redzējis tikai vienu vienīgu reizi, ja nemaldos, 1939.gadā, kad viņš bija atbraucis uz Varakļāniem ciemos. Kara laikā, kad es jau biju Krievijā un kaut kur Volhovas tuvumā sēdēju bunkurā, garlaicības dzīts, viņam uzrakstīju vēstuli. Atbildi negaidīju, jo domāju, ka viņš mani nemaz vairs neatcerēsies. Atbilde nāca un pie tam vairākkārt. Jau toreiz viņš savās vēstulēs mani aicināja kļūt par priesteri. Viņš savās vēstulēs solījis par mani lūgties un katreiz savas vēstules nobeidza ar svētību... Kas gan lai man šodien pasaka patiesību? Varbūt tas ir priesteris Pēteris Smelters, kas Sventes baznīcā izlūdz manu paaicinājumu uz priesterību...»

P.Smeltera mūžs ir noslēdzies Sventē un Sventes kapos arī viņam dota pēcnāves atdusa.